

Oyuncak alıcı ve satıcılarının oyuncak güvenliği ve yönetmeliği konusundaki bilgi düzeyleri

Derya Çamur¹, Songül A. Vaizoğlu², Murat Akbaş³, Derman Başaran³
Ahmet Güray Batmaz³, Erkan Bilgin³, Mehmet Hakan Bulam³

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi ¹Halk Sağlığı Araştırma Görevlisi, ²Halk Sağlığı Doçenti, ³İntörn Doktor

SUMMARY: Çamur D, Vaizoğlu SA, Akbaş M, Başaran D, Batmaz AG, Bilgin E, Bulam MH. Knowledge levels of toy customers and sellers regarding toy safety and the “regulation on toys” (Department of Public Health, Hacettepe University Faculty of Medicine, Ankara, Turkey). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2008; 51: 31-38.

We aimed in this descriptive study to determine the knowledge levels of toy sellers and toy customers regarding toy safety. A survey was conducted on 289 customers and 41 sellers. Of the toy customers, 57.1% were women and the mean age was 38.4±14.8. Of the toys sellers, 63.4% were men and the mean age was 30.6±9.6. Of the toy customers and sellers, 6.2% and 34.1% knew of the “Regulation on Toys” respectively (p<0.05). Of the toy customers and sellers, 78.9% and 87.8% respectively, think that toys may be dangerous for children’s health and safety. Of the toy customers, 54.7% stated that they do not read the safety warnings on toys. The “Regulation on Toys”, CE mark on toys, age warning, safety warnings and necessity of operation guide were less known and warnings on labels were rarely read by consumers according to sellers (p<0.05). Age warning, name of the manufacturer and CE mark were found on 97.9% of top selling toys while operation guides, warning signs and precautions suggested to families were found on 63.9%. Researches are required for increase the knowledge level and sensitivity of toy customers and sellers regarding toy safety.

Key words: toy safety, toy customer, toy seller, the “Regulation on Toys”.

ÖZET: Tanımlayıcı tipteki bu çalışma oyuncak alıcı ve satıcılarının oyuncak güvenliği ve yönetmeliği hakkındaki bilgi düzeylerinin saptanması amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının %57.1’i kadın, yaş ortalaması 38.4±14.8, oyuncak satıcılarının %63.4’ü erkek, yaş ortalaması 30.6±9.6’dır. Oyuncaklar Hakkında Yönetmelik’i alıcıların %6.2’si, satıcıların ise %34.1’i bilmektedir (p<0.05). Oyuncak alanların %78.9’u, satıcıların %87.8’i oyuncakların çocuk sağlığı ve güvenliği için zararlı olabileceğini düşünmektedir. Oyuncak alıcılarının %54.7’si oyuncakların ya da oyuncak paketlerinin üzerindeki uyarıları okumadığını ifade etmiştir. Oyuncak alıcıları yönetmeliği, etiket üzerinde CE işareti, yaş uygunluğu ibaresi, güvenlik uyarısı, kullanım kılavuzu bulunması gerektiğini satıcılara göre daha az bilmekte, etiket üzerindeki bilgilere daha az bakmaktadır (p<0.05). Yaşa uygunluk ibaresi, üretici firma adı ve CE işareti en çok satılan oyuncakların %97.6’sında, kullanma kılavuzu ve güvenlik uyarısı ve ailelerin alacağı önlemler %68.3’ünde yer almaktadır. Oyuncak alan ve satıcıların oyuncak sağlık ve güvenliği konusundaki bilgi düzeyinin ve duyarlılığının artırılması için çalışmalar yapılmalıdır. Eğitim materyalleri hazırlanarak toplumun bu konudaki bilgilere ulaşması sağlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: oyuncak güvenliği, oyuncak alıcısı, oyuncak satıcısı, Oyuncaklar Hakkında Yönetmelik.

Çocuğun büyümesi, öğrenmesi için gerekli bir eylem olan oyun, çocuğun kendisinin yarattığı bir dünyada geçer^{1,2}. Çocuk her türlü nesneyi bir oyun aracı olarak kullanabilir. Fakat bazı nesnelere

oyunda kullanılmak üzere tasarlanmıştır. On dört yaşından küçük çocukların oyunlarında kullanılmak üzere tasarlanan ve üretilen her türlü ürün ve oyun araç gerecine “oyuncak” denilmektedir^{2,3}.

Çocuk gelişiminde önemli rolü olan oyuncaklar, çocuklarda yaralanma ve ölümlere neden olabilmektedir. Lastik balonların, bilyelerin ve küçük oyuncak parçalarının çocuklar tarafından aspire edilebildiğini bildiren araştırmalar bulunmaktadır⁴⁻⁶. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmada oyuncaklara bağlı en sık yaralanma şeklinin laserasyonlar olduğu saptanmıştır. Bunu kontüzyon, aspirasyon ve kırıklar izlemektedir⁷. Yine oyuncaklara bağlı olarak iç kulak hasarı ve göz yaralanmaları olduğunu bildiren çalışmalar da bulunmaktadır^{8,9}.

Görüldüğü gibi, doğumdan itibaren çocuğun çevresinde yer alan oyuncakların güvenli olması bir zorunluluktur. Bu zorunluluk oyuncak güvenliğiyle ilgili bazı standartlar geliştirilmesini ve uygulayıcılar tarafından da bunun denetlenmesini zorunlu kılmıştır. Türkiye'de 17 Mayıs 2002 tarih ve 24758 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Oyuncaklar Hakkında Yönetmelik", Sağlık Bakanlığı tarafından, oyuncakların tasarımı, üretimi, piyasaya sunumu, dağıtımı ile piyasa gözetim ve denetimine ilişkin kuralları belirlemek üzere oluşturulmuştur. Bu yönetmelik hükümlerini yürütmek görevi de Sağlık Bakanlığı'na aittir. Yönetmelik yayınlandığı tarihten 18 ay sonra yürürlüğe girmiş ve bu süre içinde oyuncak üreten, dağıtan ve satan işyerlerinin durumlarını Yönetmelik hükümlerine uygun hale getirmek zorunda oldukları bildirilmiştir³.

Bu yönetmelik gereği, oyuncakın üzerinde ya da etiketinde CE İşareti, Üreticinin veya İthalatçının Adı ve/veya Ticaret Unvanı ve/veya Markası ve Adresi, Yaşa Uygunluk İbaresini, Oyuncakların Taşıyabileceği Özel Risklere İlişkin Bilgi ve Kullanım Kılavuzu bulunmalıdır³. Oyuncak alırken bunların bulunup bulunmadığı kontrol edilmeli, kullanım kılavuzları ve uyarılar okunmalı, verilen bilgiler dikkate alınmalıdır¹⁰.

CE işareti, ürünün asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu gösteren, kalite güvencesi sağlayan işaretler^{2,3,11}. Üreticinin veya ithalatçının adı ve/veya ticaret unvanı ve/veya markası ve adresi, CE işaretinin yanında oyuncak veya ambalajına kolayca görülebilecek ve silinemeyecek şekilde iliştilmelidir^{2,3}. Yaş uygunluk ibaresi, oyuncakın hangi yaş grubu için uygun olduğunu göstermektedir. "üç yaşından küçükler için uygun değildir." ibaresi 1995 yılından bu yana oyuncakların üzerinde yer almaktadır^{12,13}. Oyuncakların taşıyabileceği özel risklere ilişkin bilgi, oyuncaklar üzerinde yer almalıdır.

Oyuncakların fiziksel, kimyasal, elektriksel özellikleri nedeniyle taşıyabilecekleri riskler (yanıcılık, ısınma, parçalara ayrılabilme, vb.) belirtilmelidir³. Kullanım kılavuzu, oyuncakın doğru ve güvenli kullanımı konusunda bilgiler içermelidir³.

Oyuncağın çocuk sağlığı ve güvenliği açısından bir risk oluşturmaması için, çocuğun yaşına uygun oyuncaklar, isim ve adresleri belli olan satıcılardan alınmalıdır¹⁰. Oyuncak çocuğun gücünün yeteceğinden ağır olmamalıdır. Kırılabilir ve parçalanabilir olmamalıdır. Keskin kenarlar, ağza, buruna, göze ve kulağa kaçabilecek küçük parçalar, zehirli maddeler içermemelidir. Oyuncağın hiçbir parçası zımba ya da iğneyle tutturulmalıdır. Üzerine binilecek oyuncaklar sağlam ve dengeli olmalıdır. Ev içinde kullanılan oyuncaklar ev içinde tutulmalı ve paslanmalarına engel olunmalıdır¹⁴. Tüylü oyuncakların tüyleri gevşek olmamalı, kolay çıkmamalıdır. Oyuncakların sağlam olup olmadıkları düzenli olarak kontrol edilmelidir. Çocuğun oyun alanı her zaman düzenli olmalıdır. Küçük çocuklar oyun oynarken yalnız bırakılmamalıdır¹⁰.

Bu çalışma oyuncak alıcıları ve satıcılarının oyuncak yönetmeliği ve güvenliği hakkındaki bilgi düzeylerinin ve oyuncak alıcılarının oyuncak alırken nelere dikkat ettiklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot

Tanımlayıcı tipte bir araştırma yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde khi-kare testi kullanılmıştır. Araştırmada oyuncak alıcısı, Ankara'da bir sağlık ocağına beş işgününde başvuran yirmi yaş üstü kişileri ifade etmektedir. "Oyuncak satıcısı", Kızılay semtinde, Sıhhiye'den Kızılay meydanına (Atatürk Bulvarı ile Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nın kesiştiği yer) kadar Atatürk Bulvarı üzerinde (pasaj içindekiler ve Kızılay Metro İstasyonu içindekiler dahil) oyuncak satan 22 dükkandaki oyuncak satıcılarını ifade etmektedir.

Oyuncak alıcı ve satıcılarına, oyuncak güvenliği ve yönetmeliği konusundaki bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanan anket uygulanmıştır. Toplam 289 oyuncak alıcısı ve 41 oyuncak satıcısına ulaşılmıştır. Ayrıca, her oyuncak satıcısının mağazada en fazla satıldığını söylediği toplam 41 oyuncak, araştırmacılar tarafından, üzerinde bulunması gereken güvenliği ilişkin ibareler açısından

değerlendirilmiştir. Bilgi vermek ve oyuncak güvenliği konusundaki bilinç düzeyini arttırmak amacıyla oyuncak güvenliği konusunda bir broşür hazırlanarak veri toplama işi tamamlandıktan sonra başvuranların yararlanması için ilgili sağlık ocağına bırakılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının %57.1'i kadın, %64.7'si evli, %70.2'si çocuk sahibi, %51.2'si lise ve üzeri öğrenim düzeyindedir. Oyuncak alıcılarının yaş ortalaması 38.4 ± 14.8 yıl (20-80 yıl) olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan oyuncak satıcılarının ise %63.4'ü erkek, %64.7'si evli, %46.3'ü çocuk sahibi, %85.4'ü lise ve üzeri öğrenim düzeyindedir. Bu grubun yaş ortalaması da 30.6 ± 9.6 yıl (20-56 yıl) olarak saptanmıştır (Tablo I).

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının %40.8'i halen gelir getiren bir işte çalışmakta, %65.4'ü sosyoekonomik durumunu "orta" olarak değerlendirmektedir. Araştırmaya katılan oyuncak satıcılarının %48.8'i tezgahtar, %43.9'u işyeri sahibi olup %68.3'ü sosyoekonomik durumunu "orta" olarak değerlendirmektedir.

"Oyuncaklar Hakkında Yönetmelik"i alıcıların %6.2'si, satıcıların ise %34.1'i bilmektedir. Gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (Fisher's Exact Test, $p < 0.01$). Oyuncak satıcılarından kadın olanların %13.3'ü, erkek olanların ise %46.2'si Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i bilmektedir. Bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2 = 4.5$, $p = 0.03$).

Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i bildiğini ifade eden oyuncak alıcı ve satıcılarının sırasıyla %43.0 ve %42.9'u bu yönetmelikten Sağlık Bakanlığı'nın sorumlu olduğunu bilmektedir.

Oyuncak alıcılarının en sık oyuncak aldıkları yer oyuncak mağazasıdır (%48.5). Oyuncak alıcılarının en son aldıkları oyuncaklar arasında "araba" (%27.7) ilk sırada yer almaktadır. Bunu "bebek" (%21.2) ve "tabanca" (%9.5) izlemektedir. Oyuncak satıcıları tarafından en çok satıldığı söylenen ilk iki oyuncak da "araba" (%31.7) ve "bebek" (%24.4) olmuştur.

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının oyuncak alırken en fazla dikkat ettikleri özellik fiyat (%31.5) olmuştur (Tablo II). Dikkat edilen özellikler açısından cinsiyetler arasında fark

Tablo I. Oyuncak alıcı ve satıcılarının bazı sosyodemografik özelliklerinin dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	Oyuncak Alıcısı		Oyuncak Satıcısı	
	n	%	n	%
Yaş				
20-29	107	37.0	24	58.6
30-39	76	26.3	10	24.4
40-49	43	14.9	5	12.2
50 ve üzeri	63	21.8	2	4.8
Cinsiyet				
Erkek	124	42.9	26	63.4
Kadın	165	57.1	15	36.6
Medeni durum				
Bekar	59	24.4	20	48.8
Evli	187	64.7	19	46.3
Dul/Boşanmış	43	14.9	2	4.8
Çocuk olma durumu				
Var	203	70.2	19	46.3
Yok	86	29.8	22	53.7
Öğrenim durumu				
Okuryazar değil	8	2.8	-	-
Okuryazar	22	7.6	-	-
İlkokul mezunu	54	18.7	-	-
Ortaokul mezunu	57	19.7	6	14.6
Lise mezunu	101	34.9	30	73.2
Yüksekokul/fakülte mezunu	47	16.3	5	12.2
Toplam	289	100.0	41	100.0

saptanmamıştır ($p>0.05$). Oyuncak satıcıları müşterilerin oyuncak alırken en çok fiyata (%82.9) dikkat ettiğini ifade etmişlerdir (Tablo II).

Tablo II. Oyuncak alıcılarının oyuncak satın alırken dikkat ettikleri özelliklerin dağılımı

Özellikler	n*	%**
Alicıların belirttikleri		
Fiyat	91	31.5
İlgi çekici olması	41	14.2
Çocuğun isteği	32	11.1
Yaşa uygun olması	29	10.0
Kaliteli olması	22	7.6
Sağlığa uygun olması	19	6.6
Eğitici olması	9	3.1
Reklamının olması	1	0.3
Satıcıların ifade ettikleri		
Fiyat	34	82.9
Çocuğun isteği	17	41.5
Yaşa uygun olması	13	31.7
Marka	11	26.8
İlgi çekici olması	10	24.4
Popüler olması	6	14.6
Sağlığa uygun olması	5	12.2
Cinsiyete uygun olması	3	7.3
Zeka geliştirici olması	2	4.9

* Birden çok yanıt verilmiştir.

** Satır yüzdesi verilmiştir.

Oyuncak satıcılarının en çok sattıklarını belirttikleri 41 oyuncak araba (13), bebek (10), pelüş oyuncak (7), oyun hamuru (4), tabanca (2), lego (2), yapboz (2), pokemon (1) olmuştur. Bu oyuncaklarda güvenliğe ilişkin ibarelerin bulunma durumları araştırmacılar tarafından kontrol edildiğinde, hiçbir ibarenin oyuncakların tamamında bulunmadığı gözlenmiştir (Tablo III).

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının %78.9'u, oyuncak satıcılarının ise %87.8'i oyuncakların çocuk sağlığına zarar verebileceğini ifade etmişlerdir. Oyuncak alıcı ve satıcıları tarafından en çok belirtilen olası zarar "kazalar" (sırasıyla %91.2 ve %97.2) olmuştur (Tablo IV).

Araştırmaya katılanlara, Oyuncaklar Hakkında Yönetmelik'te oyuncak olmadığı belirtilen bazı nesnelere oyuncaklarla birlikte tablo halinde verilerek, her birinin oyuncak olup olmadığının belirtilmesi istenmiştir. Yönetmeliğe göre oyuncak olarak kabul edilmediği halde, oyuncak alıcı ve satıcılarının sırasıyla %36.7 ve %14.6'sı, "çocuklar için yapılmış taklit mücevherler"i, %82.4 ve %100.0'ı "balon"u, %92.4 ve %97.6'sı "lastik top"u, %24.2 ve %9.8'i "yılbaşı süsleri"ni, %36.3 ve %12.2'si "sapan"ı, %36.3 ve %19.5'i "spor malzemeleri"ni oyuncak olarak işaretlemiştir.

Tablo III. En çok satılan oyuncaklarda güvenliğe ilişkin ibarelerin bulunma durumları

Güvenliğe ilişkin ibareler	n	%*
CE işareti	38	92.7
Üreticinin adı ve/veya ticaret unvanı ve/veya markası ve adresi	40	97.6
Yaşa uygunluk ibaresi**	40	97.6
Oyuncakların potansiyel zararları ve alınabilecek önlemler***	28	68.3
Kullanım kılavuzu	28	68.3

* Satır yüzdesi verilmiştir.

** Belirli bir yaşta küçük çocuklara yönelik olmayan oyuncaklarda uygun olmadığına ve/veya kullanım usullerine dair açıklama.

*** Oyuncakların yaratabileceği tehlikelere ve zararlara ilişkin uyarılar ile bunları önlemek için ailelerce alınması gereken önlemler.

Tablo IV. Araştırmaya katılan oyuncak alıcı ve satıcılarına göre oyuncakların çocuğa zarar verme durumu

Oyuncakların çocuklara zarar verme durumu	Oyuncak alıcısı (n=289)		Oyuncak satıcısı (n=41)	
	n*	%**	n*	%**
Zarar vermez.	61	21.1	5	12.2
Zarar verebilir.	228	78.9	36	87.8
Kazalar***	209	91.2	35	97.2
Mikrop taşıması	25	11.0	1	2.8
Kanserojen etki	24	10.5	5	13.9
Zehirlenme	23	10.1	11	30.6
Gelişimi olumsuz etkilemesi	23	10.1	1	2.8
Alerji	15	6.6	4	11.1
Olumsuz alışkanlıklar kazandırması	10	4.4	2	5.6

*Birden fazla seçenek belirtilmiştir.

** Satır yüzdesi verilmiştir.

***Kazalar: Düşme, boğulma, sivri uçlu oyuncakların batması, kesik olması, yanma-patlama.

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının %54.7'si oyuncakların ya da oyuncak paketlerinin üzerindeki uyarıları okumadığını ifade etmiştir. Kadın ve erkek oyuncak alıcıları arasında Oyuncaklar Hakkında Yönetmelik'i bilme ve oyuncak alırken etiketi okuma açısından bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının %54.0'ı ve oyuncak satıcılarının ise %90.2'si aldıkları oyuncakların çocuklar için sağlıklı ve güvenli olduğunu etiket üzerindeki bilgilere bakarak değerlendirdiğini belirtmiştir (Tablo V). Oyuncak alıcı ve satıcıları arasında etiket üzerindeki bilgileri okumak açısından istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($\chi^2=19.5$, $p<0.001$).

Araştırmaya katılan oyuncak alıcı ve satıcılarının sırasıyla oyuncak üzerinde CE işareti bulunması gerektiğini %2.8 ve %48.8'i, imalatçı firma bilgisi bulunması gerektiğini %11.1 ve %58.5'i, yaş uygunluğu ibaresi bulunması gerektiğini %28.4 ve %70.7'si, güvenlik uyarısı bulunması gerektiğini %20.1 ve %34.1'i, kullanım kılavuzu bulunması gerektiğini %11.1 ve %68.3'ü bilmektedir. Hepsi için gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$) (Tablo VI).

Aldıkları oyuncakların güvenli olduğunu düşündüklerinde araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının %34.9'u oyuncak aldığı satıcıya, sadece %6.9'u yönetmelikten sorumlu kuruluş olan Sağlık Bakanlığı'na başvuracağını ifade etmektedir.

Oyuncak alıcılarının öğrenim düzeyine göre oyuncaklar hakkındaki bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde genel olarak yüksek okul/fakülte mezunlarının lise ve altındakilere göre daha fazla bilgi sahibi oldukları gözlenmektedir (Tablo VII).

Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i bilenlerin %83.3'ü, bilmeyenlerin ise %52.0'si satın aldıkları oyuncakların sağlıklı ve güvenli olup olmadığını anlamak için etiket/ambalaj üzerindeki bilgilere bakacaklarını ifade etmişlerdir. Gruplar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2=6.65$, $p=0.01$).

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarından 40 yaş altında olanlar, 40 yaş ve üzerinde olanlara göre daha fazla oyuncakların çocuk sağlığı ve güvenliği için zararlı olabileceğini (sırasıyla %83.6-%70.8) ve oyuncak/oyuncak paketi üzerindeki uyarıları okuduğunu (sırasıyla

Tablo V. Oyuncak alıcı ve satıcılarının oyuncakların güvenliğini değerlendirmek konusundaki bazı önermelere verdikleri yanıtların dağılımı

Önermeler	Oyuncak alıcıları (n=289)		Oyuncak satıcıları (n=41)		χ^2	p
	n*	%**	n*	%**		
Oyuncağın güvenli olduğunu anlamak için...						
Etiketinin üzerindeki bilgilere bakarım	156	54.0	37	90.2	19.5	0.00
Satıcıdan bilgi alırım	144	44.8	23	56.1	0.6	0.45
Fiyatına bakarım	52	18.0	3	7.3	2.9	0.09
Daha önce alanların tavsiyeleri önemlidir	40	13.8	3	7.3	1.4	0.25
Çocuğumun tercihi önemlidir	34	11.8	-	-		0.01***
Reklamlarını gördüğüm oyuncakı seçerim	28	9.7	3	7.3		0.78***
Satılan her oyuncak denetimden geçmiştir, güvenirim	14	4.8	-	-		0.23***

*Birden fazla yanıt verilmiştir, **Satır yüzdesi verilmiştir, ***Fisher's Exact Test'e göre değerlendirilmiştir.

Tablo VI. Oyuncak alıcı ve satıcılarının oyuncak etiketini okuma, Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i ve oyuncak paketi/etiketi üzerinde bulunması gereken bilgileri bilme durumları

	Oyuncak alıcısı (n=289)		Oyuncak satıcısı (n=41)		χ^2	p
	n*	%**	n*	%**		
Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i bilme	18	6.4	14	34.1		0.00***
Etiket bilgilerini okuma	156	54.0	37	90.2	19.4	0.00
CE işareti	8	2.8	20	48.8		0.00***
Üretici firma bilgisi	32	11.1	24	58.5	57.4	0.00
Yaş uygunluğu ibaresi	82	28.4	29	70.7	28.8	0.00
Güvenlik ibaresi	58	20.1	14	34.1	4.1	0.04
Kullanım kılavuzu	32	11.1	28	31.7	12.9	0.00

*Birden çok yanıt söylenmiştir, **Satır yüzdesi verilmiştir, ***Fisher's Exact Test'e göre değerlendirilmiştir.

Tablo VII. Oyuncak alıcılarının öğrenim durumlarına göre oyuncaklarla ilgili bilgilerin dağılımı

	Öğrenim durumu				χ^2	p
	Lise ve altı		Yüksekokul/Fakülte			
Oyuncaklarla ilgili bazı bilgiler	n	%	n	%		
Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i bilme	7	2.9	11	23.4		
Etiket bilgilerini okuma	91	37.6	39	83.0	32.7	0.00
Uygun** olan oyuncacı tercih etme	52	26.3	27	60.0	19.0	0.00
CE işaretini bilme	5	2.1	3	6.4		0.10*
Üretici firma bilgisini bilme	18	7.4	14	29.8	19.9	0.00
Yaş uygunluğu ibaresini bilme	55	22.7	27	57.4	23.3	0.00
Güvenlik uyarısını bilme	44	18.2	14	29.8	3.3	0.07
Kullanım kılavuzunu bilme	24	9.9	8	17.0	2.0	0.16

* Fisher's Exact Test'e göre değerlendirilmiştir.

** Uygun oyuncak eğitici, sağlıklı, kaliteli ve yaşa uygun olan oyuncakları, uygun olmayan oyuncak ise fiyatı, ilgi çekici olması, reklamlardan etkilenilmesi ve çocuğun istemesi nedeniyle alınması tercih edilen oyuncakları ifade etmektedir.

%53.6-%32.2) ifade etmiştir. Her iki konuda da gruplar arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.001$).

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarından çocuk sahibi olanların %7.4'ü, çocuk sahibi olmayanların ise %3.5'i Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i bilmektedir. Çocuk sahibi olmakla yönetmeliği bilmek arasında bir ilişki saptanmamıştır ($\chi^2 = 1.574$, $p = 0.21$).

Gelir getiren bir işte çalışanlar çalışmayanlara göre Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i daha fazla bilmekte (sırasıyla %13.6 ve %1.2), oyuncak/oyuncak ambalajı üzerindeki uyarıları da daha fazla okumaktadır (sırasıyla %59.3 ve %35.1). Gruplar arasındaki bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.001$).

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarından ayda bir ve daha sık oyuncak alanların %15.6'sı, ayda birden az oyuncak alanların %5.6'sı bir oyuncacığın güvensiz olduğunu düşündüğünde Sağlık Bakanlığı'na başvuracağını söylemiştir. Bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır (Fisher's Exact Test $p = 0.04$).

Tartışma

Oyuncak satıcılarının, oyuncak alıcılarına göre Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i daha fazla bildikleri saptanmıştır (sırasıyla %34.1 ve %6.4). Bu durum satıcıların işleri gereği yönetmelikle ilgili olmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak oyuncak satıcıları arasında da yönetmeliği bilme düzeyinin oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan erkek oyuncak satıcılarının Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i kadın oyuncak satıcılarından

daha fazla biliyor olmasının da, erkeklerin iş yaşamında daha aktif rol almalarına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Oyuncak satıcıları oyuncak üzerinde CE işareti, imalatçı firma bilgisi, yaş uygunluğu ibaresi, güvenlik uyarısı ve kullanım kılavuzunun bulunması gerektiğini oyuncak alıcılarına göre daha fazla bilmektedir. Bu durum satıcıların Yönetmelik'i daha fazla bilmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada bilgi düzeyi değerlendirilmiş, ancak bu bilgilerin alıcıları doğru yönlendirmek konusunda kullanılıp kullanılmadığı değerlendirilmemiştir. Örneğin ABD'de yapılan bir çalışmada 199 oyuncak satıcısının %44.0'ı "üç yaş üzerindeki çocuklar için uygundur" etiketi taşıyan oyuncakları 2-3 yaş arasındaki çocuklara satabileceklerini ifade etmişlerdir¹⁵.

Oyuncak alıcılarının en sık oyuncak aldıkları yer oyuncak mağazası olmakla birlikte, burayı tercih edenler grubun ancak %48.2'sini oluşturmaktadır. Oysa oyuncakların pazar, işporta gibi yerlerden değil, adı ve adresi belirli satıcılardan alınması oyuncak sağlığı ve güvenliği için son derece önemlidir¹⁰.

Oyuncak alırken en fazla dikkat edilen özelliğin fiyat olduğu saptanmıştır. ABD'de yapılan bir çalışmada ise okul öncesi yaşta çocuğu olan 73 kişi, oyuncak alırken tercihlerini etkileyen en önemli iki faktörün oyuncacığın güvenli olması ve yeni beceriler kazandırması olduğunu ifade etmişlerdir¹⁶.

Güvenliğe ilişkin ibarelerin hiçbirinin en çok satılan oyuncakların tamamında bulunmadığı saptanmıştır. Yönetmeliğe göre oyuncak üzerinde bulunması zorunlu olan bu bilgilerin

bulunmayışı, yönetmelik gereklerinin yerine getirilmediğini, bunun da ilgili kurum olan Sağlık Bakanlığı tarafından denetlenmediğini göstermektedir.

Yüksekokul/fakülte mezunu olan oyuncak alıcılarının Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i lise ve alt öğrenim düzeyindekilere göre daha fazla bildikleri belirlenmiştir. Yine aynı grupta oyuncak etiketi üzerindeki bilgileri okuma ve etiket üzerinde bulunması gerekenleri bilme sıklığının daha fazla olduğu görülmüştür. Oyuncak alırken dikkat edilen ilk özellik değerlendirildiğinde yüksekokul/fakülte mezunu olan grupta oyuncakın eğitici olması, sağlıklı olması, kaliteli olması, yaşa uygun olması; oyuncakın fiyatı, ilgi çekici olması, reklamlardan etkilenilmesi, çocuğun isteğine uygun olmasına göre ilk özellik olarak daha fazla belirtilmiştir. Yüksekokul/fakülte mezunu olanlarla lise ve altı öğrenim düzeyindeki arasında bulunan farkın yüksekokul/fakülte mezunu olanların daha genç olmalarından, günlük haberleri daha fazla izlemeleri ve bilgiye ulaşma kaynaklarının daha geniş olmasından, buna bağlı olarak da daha bilinçli tüketiciler olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yine bu grubun çocuk sağlığı ve gelişimi konusunda daha duyarlı olabilecekleri de düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan oyuncak alıcılarının yaşlarına göre oyuncak etiketindeki uyarıları okuma sıklığı değerlendirildiğinde genç grupta uyarıları okuma sıklığının daha fazla olduğu görülmüştür. Yine bu grupta oyuncakın çocuk sağlığı ve güvenliği açısından zararlı olabileceği daha fazla sıklıkla belirtilmiştir. Bu fark genç grubun öğrenim düzeyinin daha yüksek olması, çalışma yaşamının içinde daha fazla bulunmalarından kaynaklanmaktadır.

Çocuk sahibi olan oyuncak alıcılarının Oyuncaklar Hakkındaki Yönetmelik'i çocuk sahibi olmayanlara göre daha yüksek sıklıkta bildiği görülmüştür. Ancak bu yüzde her iki grupta da çok düşüktür. Her iki grupta da bu konuda bilgiye gereksinim vardır. Daha sık oyuncak alan grupta (ayda bir ve daha sık) oyuncakın güvensiz olduğu düşünüldüğünde Sağlık Bakanlığı'na başvuru sıklığı daha fazla bulunmuştur. Bu durum sık oyuncak alanların oyuncak kazalarına daha duyarlı olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenim düzeyi arttıkça hem yönetmeliğin, hem de oyuncak güvenliği ile ilgili bilgilerin bilinme

sıklığı artmaktadır. Bu durum oyuncak güvenliği konusundaki duyarlılığın artırılması için bilgilendirmeye gereksinim olduğunu göstermektedir.

Oyuncak güvenliğinde oyuncak satıcılarının rolü büyüktür. Ancak araştırma sonucunda satıcıların bu konuda yeterince bilgili olmadığı görülmüştür. Satıcılara yönelik eğitim ve denetleme çalışmaları yapılması yararlı olacaktır. Ayrıca oyuncak satıcılarının sahip oldukları bilgileri alıcılara doğru olarak yansıtıp yansıtmadıklarını değerlendirmeye yönelik araştırmalar planlanmalıdır.

Araştırma sonucu etiket bilgilerinin alıcılar tarafından büyük oranda bilinmediği ve anlaşılmadığı görülmüştür. Oyuncak paketi ve etiketinin üzerindeki bilgilerin daha dikkat çekici ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Öztürk M. Çocukluk çağı ruhsal sorunları. Öztürk O (ed). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 1997: 421-452.
2. European Commission. Study on the Impact of the Revision of the Council Directive 88/378/EEC on the Safety of Toys Final Report. European Commission. October 2004.
3. Oyuncaklar Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete, 17.05.2002 tarih/24758 sayı. <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21042.html>. 02.12.2005.
4. Lifschultz BD, Donoghue ER. Deaths due to foreign body aspiration in children: the continuing hazard of toy balloons. J Forensic Sci 1996; 41: 247-251.
5. Ryan CA, Yacoub W, Paton T. Childhood deaths from toy balloons. Am J Dis Child 1990; 144: 1221-1224.
6. Vanarsdale JL, Leiker RD, Kohn M, Merritt TA, Horowitz BZ. Lead poisoning from a toy necklace. Pediatrics 2004; 114: 1096-1099 (doi:10.1542/peds.2004-0361).
7. Toy-Related Injuries Among Children and Teenagers-United States, 1996. MMWR Morb Mortal Wkly Rep 1997; 46: 1185-1189.
8. Segal S, Eviata E, Lapinsky J. Inner ear damage in children due to noise exposure from toy cap pistols and firecrackers: a retrospective review of 53 cases. Noise Health 2003; 5: 13-18.
9. Poon AS, Ng JS, Lam DS. Epidemiology of severe childhood eye injuries that required hospitalisation. Hong Kong Med J 1998; 4: 371-374.
10. Toy Safety Factsheet: March 2001. <http://www.rospa.com/productsafety/factsheets/toysafety.htm>. 23.12.2005.
11. Approval Marks, CE Mark. http://www.toyretailerassociation.co.uk/safety/approval_marks.htm. 17.12.2005.

12. Guidance on toys for children under 3 years old, Age labelling. http://www.toyretailersassociation.co.uk/safety/children_0-3.htm. 17.12.2005.
13. Langlois JA, Wallen BA, Teret SP. The impact of specific toy warning labels. JAMA. 1991; 265: 2848-2850.
14. Manczak DW. Toy Safety, How To Reduce Play-Related Injuries. <http://www.boystownpediatrics.org/PedsAdvisor/content%5F2004/back/pep/toysafet.asp>. 17.12.2005.
15. Langlois JA, Wallen BA, Teret SP, Bailey LA, Hershey JH, Peeler MO. The impact of specific toy warning labels. JAMA, 1991; 265: 2848-2850.
16. Fallon MA, Harris MB. Factors influencing the selection of toys for handicapped and normally developing preschool children. J Genet Psychol 1989; 150: 125-134.